Х.Жээнбаев атындагы мектеп-лицейи

“Аалам алпы-
Айтматов”

Сканировано с CamScanner

Азиз: Кырк мин жыл отсо дагы эстен чыккыс,

Кыргыздын кыраaны бар аты Чынгыз

Кайсы элге барса дагы тааный турган

Кыргыздын паспорту бар аты Чынгыз

Тумон жыл отсо дагы унутулгус

Турк элдин туйгуну бар аты Чынгыз

Туптуу эл туболукко данктасын деп

Тенирим тартуу кылган очпос жылдыз.

Сезим :Саламатсыздарбы урматтуу агай-эжейлер ,окуучулар жана катышуучулар. Бугунку залкар жазуучу Чынгыз Айтматовдун 90-жылдыгына арналган *Аалам алпы Айтматов* темасындагы адабий кечебизди ачык деп жарыялайбыз.

1)Гимн

2)Чымырова Жылдыз:

Сабактын максаты :

1)Билим беруучлук: Ч.Айтматовдун чыгармаларынан узунду аткартуу жана окуучулардын эсине сакталып калышына комок корсотуу.Чынгыз Айтматовдун кыргыз адабиятына кошкон зор салымы,коонорбос эмгеги,дуйно элин суктандырган чыгармалары тууралуу маалымат беруу.

2)Онуктуруучулук:Ч.Айтматовдун чыгармалрынан алынган обондуу ырларды аткаруу менен кыялдануусу , ой жугуртуусу , эске сактоосу калыптанат.

3)Тарбия беруучулук. Окуучулар эмгекчилдикке ,патриоттуулукка,Ата-Мекенди суйууго,ыймандуулукка, биримдуулукко, ак ниетуулкко тарбиялашат.

Жабдылышы: Ч.айтматовдун суроту ,чыгармаларынан алынган суроттор, лозунгдар.

Доклад:Бектурова Айчурок.

Азиз: Чынгыз Айтматовдун омур баяны камтылган слайдка конулунорду бурмакчыбыз. 3) Слайд

Сезим: 7-чи классынын окуучуларынан ..Бугу эне чыгармасынан узунду.

4)Бугу эне

Сезим; Жаркырап жанды кокто болуп жылдыз

Жазуучу айкол талант биздин Чынгыз

Тамшанып чыгармасын окуп жатат

Бут дуйно,дунгуроду толук кыргыз

Сканировано с CamScanner

Тууган жерим кыргызды барктанамын.

Сыймыктанам Чынгызды сыйлаганым.

Сыйлуу элди-кыргызды данктаганым.

Залкар жазуучу Чынгызды Айтматовго жана анын чыгармаларына кезек берсек.

5)Жаныбекова :

Кылымдарга очпос болуп калдыныз.
Отуп жатат сизди эскеруу кунубуз,
Чексиз эле озунузго суйуубуз.
Кыйкырсак да бут ааламга жар салып,
Аттин,арман жетпейт сизге унубуз.
Ушул жылы 85ке толмоксуз,
Жакындардын сый-торундо болмоксуз,
Аткарам деп коздоп койгон иштерди.
Бир нечесин бутуруп да коймоксуз.
Эмгек менен которулгон баркыныз,
Дунгурогон жазуучулук данкыныз,
Окуганда сиз жараткан китепти.
Журок эргип,жазылчу эле жарпыбыз.
Туу чокун багындырып алдыныз,
Кыргыз Туусун желбиретип салдыныз,
Кыргыз учун абийир , атак жаратып,
Кылымдарга очпос болуп калдыныз.

Мухамбетова:

Оюма алсам Чынгызды,
Ойлоймун буткул кыргызды,
Отурсам Чынгыз жанына ,
Озумду сезем сыймыктуу ,
Акындан ашкан акын бул.
Алмаз учкан закым бул,
Он мин жыл турса дат батпас.

Сканировано с CamScanner

Укмушта жок алтын бул,

Пейилин айтсам адашпайм ,

Кендиги Кен-Кол , Таластай,

Кен кокурок ,кен далы,

Турушу айкол Манастай.

Муратова:

Толкунду анда жирейт, мында жирейт,

Дегенди кимдер гана айта бербейт.

Билгеним ак кеменин алдындагы .

Айсберг болсо дагы мурчам келбейт.

Кимге тан, ким бироонун бул таптагы,

Кайыгын спортчудай кайгытканы,

Айтпасан болбой калды эми айтайын ,

Айтматов- АК кеменин капитаны,

Асанбай кызы:

Аты –адам,заты-жырткыч Базарбай ,

Конулу анын коосу калын казандай .

Автор андан жийиркенип кылмышын .

Кыйналгандыр кыжырданып жаза албай ,.

Абайласан дилинде жок адамдын .

Адам кулсо ,ал сумсайып , сурдонуп ,

Жакшылыкка жасаганы жамандык.

Айчурок;

Онго го катардагы кыргыз кетти,

Кыргыздан кыраан уулу Чынгыз кетти .

Ааламга кыргыз деп нурун чачкан ,

Асмандын орду толгус жылдыз кетти.

Кыргыздын мандайынан жарык кетти.

Жазылбай дагы далай тарых кетти,

Жазганга улгуро албай жанган жылдыз,

Коп нерсе жарык корбой карып кетти.

Коонорбос конулунон алып жазды .

Сканировано с CamScanner

Сканировано с CamScanner

Укмайбыз эмгегинди улуу мууңда , кичуу муун.
Укум-тукум эстейт сени ар дайым.
Ушундай кун тартууладын,жылып турат маңдайым.
Улукун сен кыргыздын сыймыктанам,мактанам,
Урпактарын туболук сени менен данктанат.
Уктап жатсам сен тушумо киресин,
Ушунчалык негедир аяныччтуу мунозун,
Улутунуп айткын келди бир нерсе,
Убайладым Кудайладым бул эмне?
Уккум келет улам сага жакындап,
Убакыт ай учат чиркин закымдап.
Уүртундан жылмайдын сен бир кезде,
Унчукпадым дей албадым эч нерсе .
Уядымбы,кубандымбы ич ичимден толкундап,
Упчу соргон баладай туруп калдым солгундап.
Ушул кезде кайдан жайдан коз алдыма урунду,
Урунду да укмуштуудай алда кайда жулунду.
Угулгансып кулагыма уу-дуу тушкон бороондоп,
Улуу тоолор урагансып жаратылыш кубулду.

Сезим:

Асыл жер ата кону, айдын кенен
Аманбы,кереметтуу Шекер айылы
Дуйного уул берип , аны менен.
Дунгуроп кетип жаткан атак-данкы
Алдына багыт ,максат берип бийик
Ата-журт туу кармаган балан мына
Туугaн жер бешенесин сылап суйуп,
Бабалар бакыт айткан калемине.

6)**Кубатбеков Бекжан** ..Таласым,,

Азиз: 11чи класстын кыздарынан ..Кыргыз бийи,,

7)**Кыргыз бий**

Азиз:Чынгыз Айтматов чыгармачылык омурундо коптогон ангемелерди,повесттерди жана романдарды жазган.

Сканировано с CamScanner

11чи классынын окуучу Ашмакунов Эрлан,Асылбекова Тамирис, Бексултанов Багжияр (Саманчынын жолу) повестинен узунду (Майсалбектин каты)

Апаке, ак сутундон кагылайын апакем,

Мен сенин кандай киши экенинди билбесем, бул катты жазбайт болчум .Сенин акылмандыгына ,кайратына, сенин кучуно ишенип жазып отурам .Ошентседа эмне деп тушундуруп,эмне деп айтууга соз табалбай ,алакандай ак баракты тиктеп отурган кезим.

Акыр тубу менин кылган ишимди туура деп табаарсын мен ага озумо ишенгендей ишенем .Ооба апа созсуз мени туура дээрсин ....Антсе да тушуносун да журогундун тупкурундо мага деген айтылбаган суроон калды :,,Балам кантип оз омурунду озун кыйдын ?Адамга бир гана жолу берилчу бул бул жарык дуйно менен кантип озун эле коштошуп кете бердин ?Мен сени эмнеге тороп ,эмнеге которуп чонойттум ? Ооба , апа ,энесин сенин бул суроono тарых жооп берет .Ал эми менин айтаарым , согушту биз тилеп алган жокпуз ,бул коптун башына келген кыйын иш ,буткул адам балласына балта урган зулум куч .Биз аны менен курошо кое албайбыз ,аны учун кан тогуп ,аны кыйратып жок кылууга итлдеттуууубуз.антпесек биздин адам атыбыз очот.Мен согушта журуп эрдик корсотоюн деп эч качан энсеген эмес элем ,мен озумду эн бир жонокой,эн бир асыл ишке –мугалимдикке даярдап жургом ,заманым ушул экен ,балдарды тамга таанытып окутууунун ордуна ,курал кармап жоокер болдум.Ал менин айыым эмес .

Мына азыр мектепте окуучу жаштарга менин биринчи жана эн акыркы берип кетээр сабагым ушул ,аларга окутуп кеткен билимим да ушул.Буга мен турмуштан алып чыккан баардык билимимди ,баардык дилимди жумшайм.

Бир сааттан кийин мен мекеним тапшырган ишке барып ,кайра кайтпаймын .Душмандын талылуу жерине барып ,аны кыйратып озумда жок болом .Мекен учун, эл учун ,жениш учун ,дуйнонун баардык жакшылыгы учун ....

Бул менин акыркы катым ,акыркы калем шилтегеним ,акыркы созум .Апа ,мин бир эки апа десем да ,кадырына жетээр белем ,тушунгун :бул жон эле жан кечтилик эмес ,бул омур суруунун эн бир эбегейсиз туру .Кулака балким ,жат угулса да ,бул жашоо учун болгон олум .Мен оз ыктыярым менен ушуну туура таптым .Мен эч кандай кылчактаган жерим жок.Мекеним бул ишти мага ишенип тапшырган учун сыймыктанам!

Мени жоктобо ,апа.Менин артымда туягы калган жок дебе .Дуйнодо мындан ары согуш болбосо ,жаныдан торолгон баланын ынаалаганына мен, бой жеткен кыздардын коздору ошол мен,бутакта которгон жалбырак ошол мен ,таалада онуп чыккан эгин ошол мен ,мугалимдин балдарга биринчи уйроткон А тамга ошол мен ,ошонун баары мен ,баары мен ,мен деп билип жургун ,апа

Ыйлаба,апа ,эч ким ыйлабасын ,мындай олум учун эч ким ыйлабасын .

Кош туболукко кайыр кош!....

Кош караанындан айланайын ,Ала-Тоо .

Сенин мугалим уулун –лейтенант Майсалбек Субанкулов .

Фронт 9-март

1943-жылы тунку саат 12де .

Сезим:Асел болсо ак куу болуп кубулат ,

Турмуш кыйын , сезим кыйрап буулугат .

Ысык-Колдун толкунуна чайпалып,

Ильястын мун арманы угулат.

Сканировано с CamScanner

Серкебаева Назима.

Азиз: Бир кун озу бир кылымга барабар ,

Казангаптын жаза турган жайы бар.

Эдийгейди ороз кылган ой басат,

Бара турган Эне-Бейит жаагы тар.

Жоламандын мээси ээге байланып

Малга окшошуп ,атын билбей жай калат.

Кылым карытар бир кун романынан узунду.

Сезим:Байыркы заманда сырттан келген баскынчылар Сарозокту ээлеп турганда, адамдын оюна келбеген не бир золбулукту, кыянатчылыкты жасашкан екен.Ошондой мыкаачылыктын бири-адамды акыл-эстен ажыратып,бир ээсин гана тааныган ,бир иштеген ишин гана билген,манкуртка айландырган. Мындай Манкурттар ээсинин буйругу боюнча оз энесине кол салууга чейие барган .Ошолордун бири – Жоламан .Ошондой тагдырга туш болгон эненин бири – Найман эне.

9)Сенин атын Жоламан

Атандын аты Донондай.

11.)**Мухамбетова Сезим**: Жашаган жакшы доордо ушунда биз.

Кылымга тете кундун тушундабыз.

Жаманбы жегенибиз жерибизде.

Жемишти жайда бышчу кышында биз.

Бир кундун кылымга тетелигин .

Айтматов ачып берди жеке бугун .

Айткан жан ,ал кишини адамзатка,

Ак дилден албан бир иш отогунун

Серкебаева Назима: Коз алдымда эне бору кок козду

Коп кайгыны ал башына откорду

Ал жонундо айтса болот коп созду

Ал жонундо айтса болот поэма

Ташчайнары жандап жургон кезинде

Ал жолуккан таалай аттуу сезимге

Телчитип да ,ээрчитип да балдарын,

Кок шиберге оонаганы эсинде.

Андан кийин тууса да кок болтурук

Адамдандар чыккан жырткыч олтуруп .

Могдоп,зарлап ,коп коруп ал азапты

Сканировано с CamScanner

Молт-молт этип кок козунон жаш акты .

Сезим:Бостон мылтыгын алып, уйдон чыкты .Катуу кармашка камданып жаткансып ,мылтыкка бещ окту катары менен салды ,дагы бир , дагы бешоону чонтогуно солоду .Аялына бир соз айтпай жоноп кетти .Базарбай Нойгутовдун кашарындагылар ал куну жайлоого кочконго жукторун машинага салып жаткан эле .Жуктор менен алек болгон немелер Бостондун кандайча келгенин ,мылтыгын ийининен кандайча алып ,кандайча октоп ,кайра ийинине кандацча илип алганын –эч нерсени корушкон жок .Аны жук жуктогон машинанын жанына келгенде гана байкашты.

Азиз:Алмазбекова Алтынай,Серкебаева Назима (Улуу кыргыз Чынгызга)дастаны .

Сезим: 1чи монолог:Толгонайдын жер-эне менен суйлошушу.

7-классынын окуучулары Биринчи мугалимден узунду.

2чи монолог: **Бетме-бет повестинен узунду.**

Азиз: Улуу жазуучу Чынгыз Айтматовдун чыгармалары жана жетишкендиктери жонундо слайдкам конул бурсак.

Слайд.

Сезим: 11 класстын окуучулары (Махабат Дастаны) аткарып бермекчи.

Сезим: Кылымдан кылымга коксой-коксой ,

Жыргалдуу ушул куну коздой.

Бул комуз , коп жерлерди кечип келген,

Эли да комунуздай жопжонокой.

Атай Огомбаев (Маш ботой)

Азиз:Ушуну менен биздин залакар жазуучубуз Чынгыз Айтматовдун 90-жылдыгына арналган аалам алпы Айтматов темасындагы –адабий кечебизди жыйынтыктайбыз. Келип бергендигиниздер учун чоон рахмат.

Сканировано с CamScanner